

Izazovi obrazovanja o Europskoj uniji u Hrvatskoj: sažetak istraživanja

 Mario Bajkuša i Maja Šarić

Sažetak

*U sklopu projekta „MEGA: jačanja europske dimenzije odgoja i obrazovanja“ provedeno je istraživanje s ciljem mapiranja pozicije, konteksta, provedbe i izazova obrazovanja o Europskoj uniji u hrvatskim srednjim školama. Rezultati istraživanja objavljeni su u publikaciji **“Bijela knjiga o izazovima obrazovanja o Europskoj uniji u Hrvatskoj”**. U ovom sažetku predstavljena je metodologija istraživanja, glavni nalazi te u navedene preporuke za poboljšanje poučavanja tema vezanih za EU u odgojno-obrazovnom sustavu.*

UVOD

Ovaj sažetak istraživanja kao i samo istraživanje rezultati su projekta „**MEGA: jačanja europske dimenzije odgoja i obrazovanja**“. Projekt financira Francuska nacionalna agencija kroz program Erasmus+ i uključuje partnere iz Francuske, Hrvatske, Njemačke, Španjolske i Portugala.

Cilj projekta jest istražiti izazove obrazovanja o Europskoj uniji te poboljšati dostupne materijale za učenje i razumijevanje EU-a u srednjoškolskom obrazovanju.

Ciljne skupine projekta jesu srednjoškolski nastavnici, učenici srednjih škola od 13 do 17 godina te donositelji odluka i politika uključeni u nacionalne obrazovne okvire u Europi.

Očekivani rezultati projekta uključuju:

- provedeno istraživanje na temelju kojeg su izrađene nacionalne bijele knjige o izazovima obrazovanja o EU-u
- knjižnicu materijala s praktičnim i korisnim izvorima za učenje i poučavanje o EU-u
- materijale i module za e-učenje radi postizanja većeg znanja nastavnika o EU-u i poboljšanja njihovih nastavnih strategija poučavanja o EU-u
- prilagodbu nastavnih materijala za srednjoškolsko obrazovanje radi povećanja upotrebljivosti i učinkovitosti izvora poučavanja i učenja
- izradu dokumenta koji će predstaviti nalaze, rezultate i utjecaj projekta donositeljima

politika te ih informirati o izazovima, preprekama i potrebnim promjenama u sustavu odgoja i obrazovanja sa svrhom poboljšanja obrazovanja o EU-u.

Više informacija o projektu i njegovim rezultatima može se pronaći na mrežnim stranicama Foruma za slobodu odgoja - www.fso.hr.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je uključivalo

- prikupljanje i analizu javno dostupnih baza podataka i objavljenih izvještaja istraživanja,
- razgovor s dionicima u odgojno-obrazovnom sustavu,
- provedbu upitnika s ravnateljima i stručnim suradnicima, učiteljima i učenicima te
- fokus-grupe s učiteljima.

Od šestoro pozvanih dionika petero ih se odazvalo. S njih četvero razgovor je proveden usmeno, a s jednim dionikom dopisno. Razgovori su održani od studenog 2020. do siječnja 2021.

Ispunjavanje upitnika s ravnateljima i stručnim suradnicima, učiteljima i učenicima provodilo se od 10. veljače do 1. travnja 2021., a upitnik je obuhvatio 62 ravnatelja i/ili stručnih suradnika te 313 nastavnika iz 29 škola te 578 učenika iz 31 škole.

U fokus-grupama s nastavnicima sudjelovalo je 20 nastavnica, od kojih osam predaje u strukovnim školama, osam u gimnazijama te četiri nastavnice srednje škole.

NALAZI ISTRAŽIVANJA

- Većina nastavnika i učenika pozitivno gleda na EU.
- Dio nastavnika s negativnim ili neutralnim pogledima na EU uviđa potencijal i mogućnosti koje EU nudi novim generacijama.
- Okvir nacionalnoga kurikulumu sadrži teme koje se odnose na EU, ali se ne može reći da je to prioritet. Sadržaj je podijeljen između društvenih i humanističkih predmeta i stranih jezika, a teme o jezicima, geografiji i povijesti EU-a su najprisutnije.
- Teme poput europske kulturne baštine, politike i institucija EU-a, društvenog i građanskog utjecaja EU-a, gospodarskog i pravnog utjecaja EU-a, identiteta i državljanstva EU-a, kao i drugi („neradni“) jezici EU-a spominju se u predmetima ili predmeti učenicima pružaju samo osnovno znanje o tim temama.
- U slučaju školskih kurikulumu može se zaključiti da je status obrazovanja o EU-u nedefiniran i da se u velikoj mjeri oslanja na otvorenost ravnatelja prema toj temi, kao i na volju, interes i motivaciju nastavnika.
- Ravnatelji, stručni suradnici i nastavnici izražavaju pouzdanje u svoje znanje o EU-u. Međutim, osjećaju se samoukima i obično uče kroz iskustvo. Nastavnici izražavaju potrebu za daljnjim profesionalnim razvojem u specifičnim, dubljim i složenijim temama o EU-u.
- Nastavnici i neki dionici odgojno-obrazovnog sustava izvještavaju da je nastavnicima potrebna obuka prije početka rada na temama o EU-u te sustavna podrška na svim razinama. Nedostatak podrške zamjenjuju velikim oslanjanjem na umrežavanje s kolegama.
- Kompartimentalizacija tema vezanih za EU mogla se vidjeti u školama koje imaju aktivnosti vezane za EU. Politika i gospodarstvo, Etika, Geografija i Povijest predmeti su koji se mogu promatrati kao nositelji obrazovanja o EU-u.
- Dok gimnazije poučavaju učenike općenito o EU-u, strukovne škole, s druge strane, nastoje poučavati konvergirajući znanja o različitim europskim fondovima, kako koristiti europske subvencije i sredstva, npr. za obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo ili slično. Potiču učenike da sudjeluju u praksama u sklopu programa Erasmus+ kako bi postigli dodanu vrijednost i stekli dodatne profesionalne vještine.
- Općenito, nastavnici Politike i gospodarstva, Etike, Geografije i Povijesti ističu da su najuspješniji u integriranju tema EU-a u nastavu, ali vrlo površno, dok nastavnici stranih jezika mogu detaljnije i temeljitije uključiti određene teme zbog više nastavnih sati.
- Nastavnici i učenici vide iskustveno učenje – mobilnost, stažiranje, studentske posjete i ekskurzije – kao najbolju i najzanimljiviju metodu poučavanja i učenja o EU-u.
- Kao najkorisnije izvore za stvaranje nastavnih materijala, učenje i razmjenu iskustava nastavnici vide nastavne materijale programa EPAS, eTwinning kao izuzetno koristan alat za umrežavanje, sudjelovanje u razmjenama preko Erasmus+ i projektima. Također smatraju da su sudjelovanje u projektima kojima je cilj stvaranje digitalnih sadržaja, razne pedagoške radionice, rasprave, istraživački rad i putovanja vrlo motivirajući za rad s učenicima.
- Nastavnici se isto tako značajno oslanjaju na edukacije i materijale organizacija civilnog društva.
- Motivacija i interes učenika značajno se razlikuju. Prevladava mišljenje nastavnika da su učenici prvenstveno motivirani mogućnošću mobilnosti, razmjene i putovanja.
- Većina učenika, njih 81 %, izrazila je interes za učenje o EU-u izdvajajući različite jezike EU-a kao najzanimljiviju temu. Učenike također zanima kako EU utječe na Hrvatsku te države članice i njihova kultura. Dvije teme koje ih najmanje zanimaju jesu ekonomski i politički utjecaj te stvaranje i povijest EU-a.
- Općenito govoreći, samopercepcija učenika o poznavanju određenih tema vezanih za EU kao i povjerenje u vlastito znanje mogu se postaviti negdje u sredinu. Učenici izražavaju da su upoznati s načinima na koje EU utječe na Hrvatsku, da su upoznati s različitim kulturama u EU-u, o tome što je EU i što čini. S druge strane većina učenika koji su sudjelovali u istraživanju izjavila je da nije upoznata sa svrhom i djelovanjem Europskog parlamenta, Europske komisije te da nisu sigurni mogu li navesti europske institucije.
- Ravnatelji i stručni suradnici izdvajaju sljedeće

Okvir nacionalnoga kurikulumu sadrži teme koje se odnose na EU, ali se ne može reći da je to prioritet. Sadržaj je podijeljen između društvenih i humanističkih predmeta i stranih jezika, a teme o jezicima, geografiji i povijesti EU-a su najprisutnije.

izazove kada je u pitanju obrazovanje o EU-u: nedostatak interesa nastavnika, nedostatak znanja o EU-u od strane nastavnika i činjenica da obrazovanje o EU-u nije prioritet u postojećem kurikularnom okviru.

— Nastavnici ističu ove izazove: preklapanje rasporeda, nedostatak podrške školskog osoblja, nedostatak sustavne (lokalne i nacionalne) podrške, uglavnom volonterski rad i nedovoljna financijska potpora.

PREPORUKE

Kurikulum

— Odgojno-obrazovne vlasti trebale bi uvesti Građanski odgoj i obrazovanje kao obvezni predmet uz Građanski odgoj i obrazovanje kao međupredmetnom temom s ciljem stvaranja uvjeta za razvoj građanskih kompetencija koje uključuju europsku dimenziju.

— Građanski odgoj i obrazovanje kao obvezni predmet i međupredmetna tema trebao bi imati odgovarajući kurikulum koji uključuje europsku dimenziju na svim razinama obrazovanja i trebao bi biti usmjeren na ishode učenja.

— Kurikulum bi trebao poticati interdisciplinarni pristup temama o EU-u.

— Europska unija i demokratsko društvo označeni su kao prioritetne javne politike u Republici Hrvatskoj, stoga ih treba na odgovarajući način uključiti u nastavu i ocjenjivanje učenika.

Institucionalna podrška

— Obrazovanje o EU-u trebalo bi postati obvezna dimenzija stručnog usavršavanja nastavnika. To bi trebao biti dio redovitog osposobljavanja nastavnika, kao i dopunskog pedagoško-psihološkog obrazovanja za sve stručnjake koji rade u školama.

— Odgojno-obrazovne vlasti trebale bi redovito analizirati i bilježiti potrebe nastavnika za profesionalnim razvojem u obrazovanju o EU-u te na te potrebe odgovoriti sustavnim i kontinuiranim stručnim usavršavanjem.

— Potrebno je osigurati poticajno okruženje za profesionalni razvoj u kojem svaki nastavnik može

steći kompetencije potrebne za poučavanje o EU-u kao i za njegovu međupredmetnu provedbu.

— Uvođenje sustava identifikacije i priznavanja škola s dobrom praksom u obrazovanju o EU-u i sustava za širenje dobre prakse u druge škole.

— Aktivnosti koje se provode u školi trebaju na odgovarajući način biti uključene u radno opterećenje nastavnika.

— Škole je potrebno poticati financijskim i institucionalnim resursima da poučavaju i provode obrazovanje o EU-u.

Nastavni materijali

— Potrebno je osigurati uvjete za izradu uputa, priručnika, udžbenika i drugih nastavnih materijala prema obrazovno-odgojnim ishodima kurikuluma.

— Potrebno je pružiti materijalnu podršku školama i nastavnicima u provedbi kurikuluma uključujući razmjenu iskustava između nastavnika općenito i nastavnika koji provode kurikulum i izvannastavne aktivnosti.

— Potrebno je omogućiti raznolike digitalne i tiskane izvore za učenje o EU-u.

— Potrebno je potaknuti školske knjižnice da postanu središta za širenje informacija o EU-u.

Implementacija

— Poučavanje o EU-u prije svega bi trebalo naglasiti vrijednosti koje dijele države članice, koje su ujedno i temelj na kojem EU počiva, a one su sljedeće: ljudsko dostojanstvo, sloboda, demokracija, jednakost, vladavina prava, ljudska prava (uključujući prava pripadnika manjina), pluralizam, nediskriminacija, tolerancija, pravda, solidarnost, ravnopravnost žena i muškaraca.

— Prilikom poučavanja o demokraciji i građanstvu treba naglasiti europsku dimenziju, osobito europsko građanstvo.

— Poučavanje o EU-u mora se smatrati jednim od instrumenata za razvoj demokratske škole koji se ne smije izostaviti.

— Potrebno je kritički identificirati političku indoktrinaciju i mitologiju u definiranju uloge EU-a u svakodnevnom životu.

Odgojno-obrazovne vlasti trebale bi uvesti Građanski odgoj i obrazovanje kao obvezni predmet uz Građanski odgoj i obrazovanje kao međupredmetnom temom s ciljem stvaranja uvjeta za razvoj građanskih kompetencija koje uključuju europsku dimenziju.

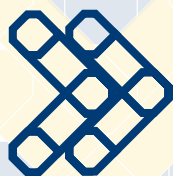

Poučavanje o EU-u mora biti povezano sa svakodnevnim životom učenika. Učenici moraju biti u potpunosti uključeni u nastavni proces od planiranja do izvođenja.

— Potrebno je provoditi obrazovanje o EU-u koristeći interaktivne, istraživačke i suradničke metode učenja s naglaskom na nastavno-istraživačkim projektima, debati i izvannastavnim aktivnostima.

— Potrebno je poticati učenike na kritičko promatranje i analizu stvarnih društvenih problema s naglaskom na različita stajališta. U tom kontekstu temu EU-a ne treba smatrati isključenom iz kritičkog promatranja i konstruktivnog vrednovanja.

— Poučavanje o EU-u mora biti povezano sa svakodnevnim životom učenika. Učenici moraju biti u potpunosti uključeni u nastavni proces od planiranja do izvođenja.

“Bijela knjiga o izazovima obrazovanja o Europskoj uniji u Hrvatskoj”
Cjeloviti istraživački izvještaj na hrvatskom i engleskom jeziku možete preuzeti s mrežnih stranica Foruma za slobodu odgoja - www.fso.hr.

**FORUM ZA
SLOBODU
ODGOJA**

MAKE EUROPE
GREAT AGAIN

Izazovi obrazovanja o Europskoj uniji u Hrvatskoj: sažetak istraživanja

Izdavač: Forum za slobodu odgoja — Đorđićeva 8, 10 000 Zagreb — Za izdavača: Ana Munivrana

Autori: Mario Bajkuša i Maja Šarić — Grafičko oblikovanje: Mario Bajkuša — Lektorica: Ranka Đurđević — Zagreb, 2021.

Prijedlog citiranja: Bajkuša, M. i M. Šarić (2021.) Izazovi obrazovanja o Europskoj uniji u Hrvatskoj: sažetak istraživanja. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.

Dokument je nastao u okviru Erasmus+ projekta „MEGA: JAČANJE EUROPSKE DIMENZIJE ODGOJA I OBRAZOVANJA“ (broj ugovora: 2020-1-FR01-KA201-080193). Ova publikacija financirana je sredstvima programa Erasmusa+ Europske unije. Njezin sadržaj isključiva je odgovornost Foruma za slobodu odgoja i ni na koji se način ne može smatrati da odražava gledišta Europske unije.

